

אויבי ישראל, הם אויבי הקב"ה

[פרשת מטות, שנת תשס"ו – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי.
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

בימי משה רבנו באו נגדנו המדַיִינים בערמומיות. יודעים היו כי "אלוהיהם של אלה שונא זימה הוא" ולכן תכננו להכשיל בחורי ישראל בחטא הזנות. כיצד הצליחו בזאת? סמוך למחנה ישראל העמידו אהלי רוכלים המוכרים מזון קל. כיון שהיהודים היו רגילים רק במן, ובבארה של מרים, מצאו ענין במאכלים ובמשקאות שהם בלתי שגרתיים. שמחו לקראת שתיית יין. באותו דור טרם גזרו חז"ל על יינם של גויים. העמידו המדיינים אשה זקנה מחוץ לאהל, ונערה צעירה בפנים האהל. הבחורים לא הבחינו במלכודת. הזקנה מכרה ביוקר, והצעירה מכרה בזול. כיון שנכנסו לאהל, ושתו קצת מהיין, נתבלבל שכלם, אבדו שיקול הדעת ונכשלו. מפני חטא זה נפלו מישראל עשרים וארבע אלף בחורים.

(מדרש תנחומא, פרשת בלק, פסקא יח). לכן ציוה ה' למשה "נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים". (פסוק ב').

אבל חז"ל, בעינם הביקורתית והמבחנת, שמו לב כי בפסוק הבא מנסח משה את דבריו "לתת נקמת ה' במדין" (פסוק ג). מפני מה יש כאן שינוי? עונה רש"י: "שהעומד כנגד ישראל, כאילו עומד כנגד הקב"ה". ובכן יש לנקום נקמתו של הקב"ה!

מפני מה יש להקיש בין הנושאים? הסבירו זאת במדרש תנחומא (פרשת מטות, פסקא ג) "אמר משה: רבון העולם, אם היינו ערלים או עובדי ע"ז או כופרים במצוות, לא היו שונאים אותנו, ולא רודפים אותנו. אלא בשביל תורה שנתת לנו. לכך הנקמה [היא] שלך!"

גם הפסיכיאטר הדגול זיגמונד פרויד פרסם דברים דומים בתחילת ספרו "משה והמונו-תיאיסטיות". אחרי שאיבחנו אצל פציינטים רבים (בארצו ובזורה) רצונות כמוסים של שנאת עם ישראל, תָּהָה על שרש הדברים. הוא מצא כי רובם של הפציינטים סבלו תסכול מתאוות שלא יכלו לבוא על סיפוקם, או מפני החוק, או מפני נורמות ציבוריות. מפני מצוקת נפשם ומלחמת היצר הבלתי פוסקת, **האשימו את מי שהביא לעולם את הקוד המוסרי**, כלומר בני ישראל בהר סיני. תסבוך התמודדותם הכושלת מול תאוות יצרם הביא אותם לשנוא את הקב"ה אשר לפי דעתם יש להאשים אותו על מצב קשה זה. וכיון שלא יוכלו "להגיע אליו" פגעו בנושאי דברו, אלה שלימדו לאנושות איפוק ומשמעת עצמית. [ולפי הסברו של פרויד שם, גם העובדא כי יש"ו הנוצרי היה יהודי, תרם לאנטי-שמיות שלהם. כי כיון שמפני דתם לא יוכלו לשנוא אותו בגלוי על הטפותיו, העבירו את השנאה לבני עמו].

רעיון זה חזרו ושננו חז"ל בכמה מקומות. כלשונם אצל דברים אחרים:
"מן המקרא, מן הנביאים, ומהכתובים".

- **מן התורה** כיצד? בשירת ים סוף שרו ישראל "וברב גאונך תהרוס קמיד" (שמות טו, ז). הקשה רש"י: "ומי הם הקמים נגדו? [נגד הקב"ה]. וענה, "הם הקמים על ישראל" עכ"ל. כי זו היתה סיבה לזו.
- **מן הנביא** בשירת דבורה מצאנו כי היא קללה את יושבי מְרוֹז שלא באו לעזור לאחיהם מישראל נגד הפולשים הנכרים, בימי סיסרא. "אורו מרוז וכו' אורו ארור יושביה, כי לא באו לעזרת ה', לעזרת ה' בגיבורים". (שופטים ה, כג). בשביל מה להזכיר כאן שהקב"ה זקוק כביכול לעזרה? עונה שם רש"י: "כביכול, שמי שהוא עוזר את ישראל, כעוזר את השכינה".
- **וכן בכתובים**, בספר תהלים (פג, ב-א) שר דוד, "אלוהים אל דָּמִי לך וכו' כי הנה אויביך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש". וצ"ע הרי ידענו ההבדל בין "אויב" ל"שונא". הראשון הוא מפני מעשי איבה בפועל, ושנאה היא רק בלב. ("לא תשנא את אחיך בלבבך"). הא כיצד אפשר לעשות מעשי איבה להקב"ה?

עונה רש"י, (על שמות טו, ז), "ומה היא ההמנה? [המשך הפסוק] – "על עמך יערימו סוד". ועל זה קורא אותם אויביו של ה'". כי כאשר מכים את ישראל, מתכוונים להכות באביהם שבשמים ובציון המוסריים. (כל הרעיון הנ"ל נמצא גם בספרי, במדבר י', פסוק "וינוסו משנאיך מפניך". עיי"ש).

על ידי זה נבין מאמר חז"ל: "הסוטר לועז של ישראל, כאילו סוטר לועז של שכניה". (סנהדרין נח:.. מדוע לא קצרו לומר "הסוטר לועז של חברו" (כסגנונו של ריש לקיש בשורה הבאה)? אלא, מדובר בגוי המכה את ישראל. ולכן אותו מצרי שהכה לישראל היה חייב מיתה, ומשה קיים בו מדת הדין.

על ידי זה גם מוסבר מדוע כל יהודי הנהרג ע"י גוי, מפני שהוא יהודי, נקרא "קדוש". (כך משמע מהחתם סופר, בשו"ת יו"ד ס"י שלי"ג). כי הרי הוא מייצג את ה', וסבל על גבו את השנאה התהומית והנוראה אשר חלק גדול מאוה"ע שונאים את ה'. (מהסיבות שהזכרנו לעיל – א. שנאה למוסר, שהיהודי מייצגו. ב. שנאה להקב"ה דרך שנאת עבדיו).

וזה גם מסביר הא כיצד כל שאר אומות העולם, אפילו אלו שאינו לוחמים נגדנו בפועל, בכל זאת הם תומכים בפעולותיהם של ה"פלשתינאים", וגם מוכרים להם נשק, וגם מצביעים תמיד נגדנו בהחלטות האו"ם. כי מפני צביעותם, אינם מעוניינים לגלות שנאתם, אלא פועלים מתוך "הומאניות" ועוד תירוצי סרק. אבל אצל כמעט כולם יש התסביך הנ"ל.

בכל תופעה כלל ציבורית, אפשר לנו ללמוד רבות מרבותינו הקדמונים. ר' אלעזר אזכרי (בן דורו של אריז"ל) כותב בספר "חרדים", (עמ' 183), כי כמו בפעם ראשונה אשר בא ישראל לארצו, יצא נגדנו עמלק להתקיפנו ללא שום סיבה, ללא שום גירוי מצדנו, כן בכל דור ודור "בקיבוץ גלויות כשרוצים ישראל לבוא לא"י, עמלק מזדמן להם בדרך, כאשר עינינו רואות היום תמיד" עד כאן לשונו. (לפני למעלה מארבע מאות שנה!).

לכן אין לנו מה לקוות, שהערבים בדורנו (וכן הנוצרים בזמננו) ישלימו עם תקומת מדינתנו העצמאית. ואין מה לקוות שיחדלו מרדיפת היהודים בכל מקום בעולם, כמו שאנו עדים היום מהמצב בכל מדינות אירופה. "שנאת עולם, לעם עולם". אי אפשר לפייס ולהרגיע אותם או לשנות אותם.

ואם נדע כי המלחמה היא לא לנו בלבד, אלא "מלחמה לה" בעמלק מדור דור", ונשכיל להבין כי אנו נושאים דגל התורה, כך מהר נתאושש ונתרומם מכל רגש תיסכול ועצבות. עלינו להתרומם אל המחשבה כי אנו בני א-ל חי. כמו שאין הבדל בין שנאתם [נגדנו] של ערבים אדוקים בדת לשנאת טרוריסטים שאינם דתיים כלל; כך אין הפרש בין שנאתם ליהודי שהוא שומר מצוות לבין שנאתם ליהודי שאינו שומר שום מצווה. הענין הוא "מה הוא מייצג". עצם הדבר מה שאנו הבאנו לעולם את התורה והתודעה כי יש אלוקים, הם מטביעים בגזע שלנו חותם בל יימחק. במקום להעלים עין מתפקידנו, טוב נעשה ונדבק במשימתנו יותר ויותר. ה' יכול לומר כי זו "נקמת ישראל". אבל עלינו לשנן לעצמנו ואחרים כי מלחמתנו היא - "נקמת ה'!!".

ואסיים כאן בסיפור יפה שחז"ל ספרו על קושי ערפו של פרעה שסירב לשמוע בקולו של משה ולשחרר את ישראל מארצו. מעשה, ואדון אחד בקש מעבדו להביא לו דג מהשוק. עבד זה התעצל והתמהמה ועד שהגיע לבית האדון התחיל הדג לבאוש. כעס עליו האדון ואמר לו לבחור אחד משלש אופציות: א] לשלם מאה שקל קנס, ב] לקבל חמשים מלקיות בשוט, ג] שהוא עצמו יאכל את הדג המסריח.

אותו עבד היה טפש וגם קמצן. לפי מחשבתו, להפסיד ממון "לא בא בחשבון"! ולאכול יזיק לבריאותו. כדאי לקבל מכות, כי כעבור זמן יחלוף הכאב, ובמיוחד אם ימרח משחות מרגיעות. הוא בחר בהלקאה. אבל כעבור עשרים מכות, הכיר שהוא על סף המוות. ניסה להתאפק ונשך שפתותיו, וסבל עוד עשר מכות. בסוף נכנע ובקש להפסיק ההלקאה. הוא מוכן לאכול את הדג. התחיל מהזנב, ובכל נגיסה הרגיש כי מעיו מתהפכים עליו. כמה פעמים בא לו להקיא. כאשר כבר לעס חצי מהדג, עצר אכילתו וניאות לשלם כל הקנס. צחק ממנו אדונו, אם היית חכם וחושב על מצבך, היית נותן הקנס בתחילה, ונמנע מהמכות ומאכילת דג מסריח. כך אמר הקב"ה לפרעה. הרי סוף כל סוף תזדקק לשחרר את בני ישראל. אבל מפני טפשותך ועקשנותך, גם סבלת מכות, וגם הפסדת "שלל רב" ממצרים. [הסיפור נמצא בשינויים במכילתא, תחילת פרשת בשלח].

כן הדבר במלחמת ישראל נגד אויביו מסביב. בסופו של דבר נצטרך לקיים את הפסוק "לא יָשְׁבוּ בארצך". (שמות כג, לג). כל נסיונותינו לפשרנות ולאמצעי פיוס לא יביאו לשום פתרון.

חלילה, גם נקבל מכות, גם נאכל את הדג, וגם נשלם ביוקר. האם לא כדאי לנו להיות "איזהו חכם? הרואה את הנולד". מלחמת הטרוריסטים נגדנו אינה טבעית. היא מפני מניעים נפשיים עמוקים שאין בכח אנוש לְוֹסֵת או להרפות. הם תמיד ינסו בכל יכולתם להכחיד אותנו. ותהיה נגדם מלחמת ה' ונקמת ה'. אשרי אדם המבין את הענין.